

необходимость исследования современных тенденций, региональных особенностей и факторов функционирования и развития предприятий данного вида деятельности.

В статье проанализировано современное состояние легкой промышленности Закарпатской области, выявлены особенности, характерные для предприятий данной отрасли. Определены факторы, которые влияют на развитие отрасли в регионе. Осуществлен анализ основных проблем, мешающих выпуску конкурентоспособной продукции отечественными производителями региона.

К наиболее весомым факторам, влияющим на развитие легкой промышленности Закарпатской области, относятся: экономический и политический кризис в стране; наличие значительных объемов контрабандной и контрафактной продукции, углубление «тенизации» рынка товаров легкой промышленности в области; высокая себестоимость производства; снижение покупательной способности населения; толлинговая схема организации операционной деятельности; отсутствие у предприятий отрасли в регионе возможностей для интенсификации инновационной и инвестиционной деятельности.

Предложены пути решения проблем легкой промышленности в регионе. Обоснованы мероприятия, реализация которых на макроэкономическом и микроэкономическом уровнях будет способствовать преодолению проблем и выходу отрасли из кризиса. Отмечена необходимость применения новых подходов к управлению отечественными предприятиями, в том числе отмечена целесообразность формирования эффективной системы маркетингового менеджмента, поиска эффективных средств для стимулирования инновационной и инвестиционной деятельности предприятий легкой промышленности Закарпатской области.

Ключевые слова: легкая промышленность, отрасль, вид деятельности, Закарпатская область, регион, толлинговая схема организации производства.

SUMMARY

FACTORS AND PROSPECTS OF LIGHT INDUSTRY DEVELOPMENT IN THE TRANSCARPATHIAN REGION

Light industry, the products of which are dedicated to quality customer satisfaction, is a necessary segment of the industrial complex of the country, one of the priority spheres of production, providing employment, the significant source of replenishment. The search of reserves to increase production in this branch of economy actualizes the need to study current trends, regional characteristics and factors influencing functioning and development of business activity.

The article analyzes the current state of the Transcarpathian region light industry, the most significant characteristics inherent to enterprises of the industry are revealed. The factors that determine the development of the industry in the region are outlined. The analysis of the main problems that block the production of competitive products of domestic manufacturers in the region is represented.

The most important factors that influence the development of light industry of Transcarpathian region include economic and political crisis in the country, which affects the development of the region; the presence of significant amounts of contraband and counterfeit goods, deepening of the "shadow" market of light industry in the region; the high cost of production; decrease in purchasing power; tolling scheme of operations; lack of industry capacity in the region to intensify innovation and investment.

The ways of solving the problems of light industry in the region are represented in article. The measures implementation of which at the macroeconomic and microeconomic levels would help to overcome the problems and release industry out of crisis are grounded. The necessity of new approaches to the management of domestic enterprises, including the formation of the effective system of marketing management, finding effective means of stimulating innovation and investment enterprises of light industry of Transcarpathian region are represented.

Key words: light industry, sector, activity, the Transcarpathian region, region, tolling scheme of production

УДК 657

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ЛІБА Н.С., НАЗАРЕНКО Є.Є.
Мукачівський державний університет

У статті проаналізовано існуючі наукові дослідження пов'язані із поняттям «система внутрішнього контролю». Розглянуто класифікацію передумов оптимізації системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Внутрішній контроль є однією із функцій управління господарською діяльністю підприємства. Він присутній на всіх стадіях і протягом усього часу реалізації управлінських рішень. Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління. Ефективна система контролю повинна

бути гнучкою та орієнтована на своєчасне виявлення резервів стійкого розвитку і прийняття управлінських рішень щодо попередження виникнення загроз.

Ключові слова: система внутрішнього контролю, система бухгалтерського обліку, середовище контролю.

Постановка проблеми. Посилення турбулентності зовнішнього економічного середовища, збільшення конкуренції на ринках товарів і послуг призвели до переосмислення ролі внутрішнього контролю в організаціях, особливо великих, де «враження, ніби все добре, дуже часто є лише враженням».

Ефективність системи внутрішнього контролю визначається не тільки наявністю і насиченістю різноманітних контрольних процедур, але і їх відповідністю стратегії організації та рівню розвитку її бізнесу. Побудувати внутрішній контроль на засадах високої результативності, але без витрат зайвих ресурсів, є ключовою метою більшості керівників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження зарубіжних науковців, щодо формування системи внутрішнього контролю спираються на надійний фундамент результатів, що накопичувалися протягом багатьох десятиліть у рамках відомих наукових напрямів, а саме дослідження питань теорії та практики внутрішнього контролю зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Р.О. Костирко, М.В. Кужельний, Ч. Хорнгрен, М.Г. Чумаченко, А.М. Кузьмінський, Л.В. Нападовська, В.О. Шевчук, В.В. Сопко, В.Ф. Максимова, О.А. Галич.

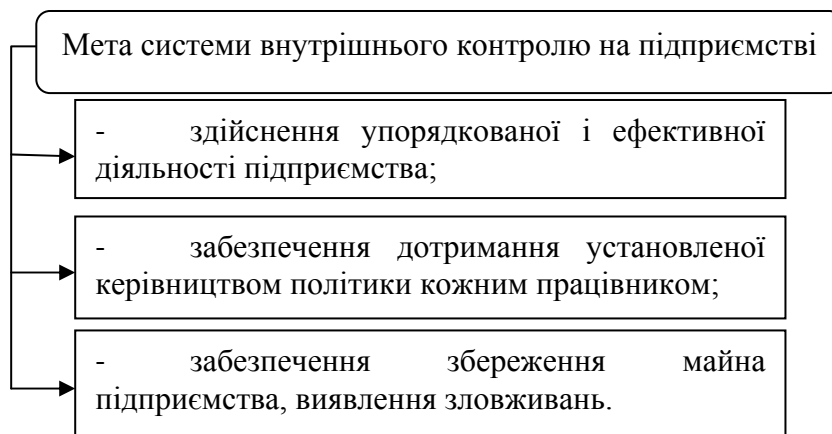
Формування цілей статті. Метою даного дослідження є розгляд організаційних аспектів системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній контроль займає особливе місце в управлінні діяльністю кожного підприємства і являє собою загальну функцію, метод управління та складову частину управлінського циклу. Він надає допомогу керівництву в управлінні підприємством, сприяє мінімізації ризиків у його діяльності через протидію появи помилок та недоліків.

Внутрішній контроль присутній на всіх стадіях і протягом усього часу реалізації управлінських рішень. Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління. Вона дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду та перевірок переконатись, що його фінансово-господарська діяльність, проходить у відповідності до розробленої стратегії розвитку прийнятої керівництвом. Для акціонерів та потенційних інвесторів внутрішній контроль виступає гарантією збереження та ефективного використання інвестованих коштів [2].

Під системою внутрішнього контролю розуміється сукупність організаційної структури, методики процедур, прийнятих керівництвом економічного суб'єкта в якості засобів для впорядкованого і ефективного ведення господарської діяльності, яка в тому числі включає організовані всередині даного економічного суб'єкта його силами нагляд за точністю і повнотою документації бухгалтерського обліку, своєчасності підготовки достовірної бухгалтерської звітності, запобігання помилок і викривлень, виконання наказів і розпоряджень, забезпечення збереження майна організації.

Система внутрішнього контролю – термін, який визначає всі внутрішні правила та процедури контролю, запроваджені керівництвом підприємства для досягнення поставленої мети - забезпечення стабільного і ефективного функціонування підприємства, дотримання внутрішньої господарської політики, збереження та раціональне використання активів підприємства, своєчасна підготовка надійної фінансової інформації (рис. 1).

Рис. 1. Мета організації системи внутрішнього контролю на підприємстві

Вітчизняний і зарубіжний досвід роботи великих підприємств підтверджує важливість і необхідність впровадження системи внутрішнього контролю, яка виконує роль спеціального механізму спостереження на підприємстві, забезпечує реалізацію місії, цілей і стратегічних пріоритетів, суттєво впливає на виявлення та мобілізацію наявних резервів виробництва, сприяє підвищенню ефективності та якості роботи, збереженню власності, аналізу причин та умов, які спричиняють шахрайства та нестачі.

Система внутрішнього контролю дає змогу з'ясувати, наскільки діяльність підрозділів усіх рівнів відповідає затвердженому регламенту, установленим завданням і наскільки вона ефективна. У процесі контролю збирається й аналізується необхідна інформація, виявляються відхилення фактичних показників від установлених (планових, стандартних) та їх причини [1].

Об'єктами внутрішнього контролю виступають функціональні цикли діяльності підприємства: постачання та зберігання ресурсів, виробництво і реалізація продукції. Натомість суб'єкт внутрішнього контролю являє собою певну посадову особу, служби або внутрішньогосподарські підрозділи підприємства, що перевіряють той або інший об'єкт. Для успішного виконання своїх контрольних функцій суб'єкти внутрішнього контролю використовують різні способи і прийоми перевірок, що дозволяють вчасно розкрити і припинити, а у визначених випадках і попередити порушення виробничо-технологічної або фінансової дисципліни, а також виявити негативні фактори які на це вплинули та розмір заподіяного збитку.

Одними з основних завдань внутрішнього контролю на підприємстві є:

- контроль резервів фінансової стійкості суб'єкта господарювання (відтворення власного капіталу, платоспроможності та ліквідності, ефективності діяльності);
- моніторинг збереження та ефективного використання активів;
- задоволення потреб керівників різних ланок в якісній контрольно-аналітичній інформації для коригування параметрів поточного управління і розробки стратегії фінансової стійкості;
- ідентифікація ризиків з метою створення захисного механізму зменшення їх впливу на зміни фінансової стійкості підприємства.

Як видно зі змісту поставлених завдань, створення системи внутрішнього контролю - це досить трудомісткий та довготривалий процес, а сама система внутрішнього контролю - це дуже складний і тонкий організм, невід'ємними частинами якого є абсолютно всі підрозділи підприємства, усі сфери його діяльності та діяльність кожного працівника

підприємства. Система внутрішнього контролю – це своєрідна організація усередині організації (підприємства).

Ступінь складності внутрішнього контролю повинен відповідати організаційній структурі підприємства, чисельності персоналу, розгалуженості мережі філій і підрозділів, ступеню централізації бухгалтерського обліку та іншими характеристиками підприємства в цілому [4].

Одним з інструментів системи внутрішнього контролю є внутрішня звітність підприємства та система її показників. Відмінність функцій, що виконуються окремими підрозділами визначає склад та зміст інформації внутрішньої звітності.

Створення та вдосконалення системи внутрішнього контролю на будь-якому підприємстві, незалежно від масштабів та сфери діяльності, має бути економічно вигідним. Тобто затрати на впровадження та функціонування системи внутрішнього контролю мають бути меншими ніж економічна вигода для підприємства в результаті її використання.

Для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього контролю керівництво підприємства повинно створити відповідні умови, такі як система збору, узагальнення та фіксації внутрішньої інформації, яка необхідна для успішного управління діяльністю підприємства, також забезпечити збереження активів і документів, уникнути нецільового використання майна та знищення і розголошення комерційної інформації, оптимізувати господарську діяльність шляхом уникнення дублювання господарських операцій, нераціонального використання всіх видів ресурсів, закріпити досягнення та відповідальність за досягнуті результати та їх дотримання за відповідними центрами відповідальності та забезпечити відповідність визначеним обліковим принципам – обов'язкове виконання працівниками встановлених на підприємстві інструкцій і правил, а також вимог нормативних документів [7].

Необхідною умовою є узгодженість між системи бухгалтерського обліку та системи внутрішнього контролю.

Методи, які використовуються при здійсненні внутрішнього контролю, дуже різноманітні і включають елементи таких методів, як:

- 1) бухгалтерський фінансовий облік (рахунки і подвійний запис, інвентаризація та документація, балансове узагальнення);
- 2) бухгалтерський управлінський облік (виділення центрів відповідальності, нормування витрат);
- 3) ревізія, контроль, аудит (перевірка документів, перевірка арифметичних розрахунків, перевірка дотримання правил обліку окремих господарських операцій, інвентаризація, усне опитування персоналу, підтвердження і простежування);
- 4) теорія управління - перераховані вище методи інтегруються в єдину систему і використовуються в цілях управління підприємством [3].

Система внутрішнього контролю включає три основні елементи: середовище контролю, систему бухгалтерського обліку та незалежні процедури перевірки.

Середовище контролю, де відбуваються операції - це заходи і записи, які характеризують загальне ставлення керівництва і власників підприємства до діючої системи внутрішнього контролю, значення діючої системи внутрішнього контролю для підприємства. Сюди можна віднести: діяльність керівництва (власників), політика та методи керівництва, організаційна структура підприємства і методи розподілу функцій управління і відповідальності, управлінські методи контролю, в тому числі кадрова політика і практика, а також порядок розподілу обов'язків. До специфічних заходів контролю включають: періодичне зіставлення, аналіз і перевірку рахунків; перевірку арифметичної точності записів; контроль за умовами функціонування та використання комп'ютерних інформаційних систем, зокрема підтримання контролю за періодичними змінами комп'ютерних програм,

доступом до бази інформаційних даних, введення і перевірку контрольних рахунків і перевірочних облікових реєстрів по рахунках, порядок проходження та затвердження документів (графік документообігу), відповідність прийнятих внутрішніх правил вимогам законодавчих актів та зовнішнім джерелам інформації, порівняння загальної суми наявних грошових коштів, вартості цінних паперів і товарно-матеріальних ресурсів із записами в облікових реєстрах, порівняння і аналіз фінансових результатів діяльності підприємства з показниками фінансового плану (прогнозу) [6].

Система бухгалтерського обліку - це заходи і записи підприємства, шляхом яких бухгалтерські операції оформлюються в реєстрах бухгалтерського обліку. Така система визначає, збирає, аналізує, підраховує, класифікує, записує, підсумовує і надає інформацію про операції та інші заходи.

При впровадженні системи внутрішнього контролю на підприємстві в сукупності усіх його методик та процедур застосовуваних керівництвом суб'єкта господарювання для упорядкованого й ефективного ведення господарської діяльності, то повинна бути зацікавленість усього колективу підприємства, його власників та керівників у створенні позитивного контрольного середовища, в якому б формувалися передумови його розвитку та удосконалення [5].

При практичному впровадженні системи внутрішнього контролю доцільно розглянути всі передумови які мають місце та відіграють важливу роль. Вони поділяються на 4 основні групи (див рис. 2).

Рис. 2. Класифікація передумов оптимізації системи внутрішнього контролю на підприємстві

Саме за наявності вказаних передумов існує реальна можливість удосконалення та оптимізації внутрішнього контролю за усіма його складовими.

Розроблення нових підходів щодо формування системи внутрішнього контролю орієнтоване на побудову якісної системи внутрішнього контролю для прийняття рішень у сфері мобілізації резервів фінансової стійкості та прогнозування зміни фінансової стійкості

господарюючого суб'єкта. Принциповим підходом до формування якісної системи внутрішнього контролю фінансово-економічної стійкості підприємства є переорієнтація контролю з контрольної-аналітичної функції на прогнозно-діагностичну.

Чітко обґрунтований перелік передумов, котрі знаходяться в межах компетенції підприємства і дають змогу на їх основі удосконалити й оптимізувати організацію та функціонування системи внутрішнього економічного контролю є ключовими при розгляді шляхів для оптимізації діяльності підприємства.

Таким чином, формування та розвиток результативної системи внутрішньогосподарського контролю в сучасних умовах ринкової економіки є обґрунтованим для підприємств за умови прагнення власників (інвесторів) та вищого керівництва підприємства отримати достовірну інформацію і оцінку дій керівників та спеціалістів всіх рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галич О. А. Передумови застосування сучасних форм внутрішнього контролю на підприємствах. / О. А. Галич // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: економічні науки. – 2013. - №1(6) Том 3. - с. 71-76.
2. Костирко Р. О. Внутрішній контроль в системі управління фінансовою стійкістю господарюючих суб'єктів. / Р. О. Костирко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2015. - №8(215). - с. 94-99.
3. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку – К.: АВРІО, 2015. – 264 с.
4. Медвідь Л. Г. Організаційно-методичні аспекти внутрішнього контролю діяльності торговельних підприємств у конкурентному середовищі. // Л. Г. Медвідь, Д. О. Хариневич-Яворська // Ефективна економіка. – 2014. - №11
5. Нападівська Л. В. Управлінський облік [Текст]: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. // Л. В. Нападівська, С. Я. Король, О. І. Мазіна. – К.: КНТЕУ, 2012. – 299 с.
6. Фоміна Т. В. Концептуальні засади організації внутрішнього контролю // Т. В. Фоміна, В. С. Фомін // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. - Кіровоград: КНТУ. - 2011. - Вип. 20, ч. 1. - с. 234 - 242.
7. Шигун М. М. Принципи внутрішнього контролю в системі економічної безпеки підприємства / М. М. Шигун // Науковий вісник Ужгородського університету . Серія Економіка. – 2014. - №3 (44) – с. 159-162.

АННОТАЦІЯ

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ НА ПРЕДПРИЯТИИ

В статье проанализированы существующие научные исследования, связанные с понятием «система внутреннего контроля». Рассмотрена классификация предпосылок оптимизации системы внутреннего контроля на предприятии.

Внутренний контроль является одной из функций управления хозяйственной деятельностью предприятия. Он присутствует на всех стадиях и в течение всего времени реализации управленческих решений. Система внутреннего контроля является важным элементом общей структуры управления. Эффективная система контроля должна быть гибкой и ориентирована на своевременное выявление резервов устойчивого развития и принятия управленческих решений по предупреждению возникновения угроз.

Ключевые слова: система внутреннего контроля, система бухгалтерского учета, среда контроля.

SUMMARY

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF INNER CONTROL AT THE ENTERPRISE

The article is devoted to the analysis of existing scientific investigations connected with the concept of "inner control system". The classification of preconditions of the inner control system optimization on the enterprise have been taken into consideration.

The inner control is one of the functions of economic management of the enterprise. It exists on all stages and during the whole period of management decisions implementation. The inner control is an important element of the general management structure. An effective controlling system should be flexible and focused on the early detection of reserves for sustainable development and managerial decision – making for prevention of the threats emergence.

Keywords: system of inner control, accounting control system, control environment.